

Commentaar uit het Wetenschappelijk Instituut

Beroepsonderwijs en de 'voortdurende zorg van de regering'

Commentaar uit het Wetenschappelijk Instituut. Het WRR-rapport over de basisvorming laat verschillende uitleg toe. Zal het parlement de belangen van LBO-leerlingen hoog houden, of bezwijken voor het gelijkheidsdenken?

'Het onderwijs is een voortdurende zorg van de regering', zo staat er in de Grondwet. Ouders, besturen, leerkrachten en leerlingen kunnen ervan overtuigd zijn dat het de regering ernst is met die zorg en zeker met het voortdurende karakter daarvan. Zo voortdurend en zo zorgelijk dat het bedreigend wordt. Onderwerp van voortdurende zorg te zijn, dat voelt zo langzamerhand aan als de innige aandacht van een overbezorgde moeder voor haar opgroeiende kind.

Wie de, vaak ideologisch onverzadigde, literatuur over onderwijsvernieuwing volgt merkt dat ook het beklemmende van die voortdurende zorg met een beroep op de Grondwet gerechtvaardigd wordt. Zou dat wel de bedoeling van de Grondwet zijn?

Vandaar dat een iets ontspannender benadering van het schoolwezen aanstonds als een verademing overkomt. Dat was in het afgelopen jaar te merken aan de reacties op het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

(WRR) 'Basisvorming in het onderwijs'. Terwijl voorheen voortdurend blauwdrukken van onderwijsstructuren werden gepresenteerd werd nu dit spoor verlaten ten bate van een meer inhoudelijke benadering. Hoewel hierdoor de WRR al snel op de rand van schending van de inrichtingsvrijheid van het onderwijs balanceerde is het toch goed om deze poging met aandacht te bezien. Alleen al omdat het rapport op zijn beurt een paar stappen in de goede richting zet.

WRR-rapport en 'Samen verder'

De meeste lezers herinneren zich nog de strijd rond de middenschool die de uniforme voortzetting van het onderwijs na de basisschool zou bieden tot aan het zestiende levensjaar. Waarom die middenschool? De opgegeven redenen getuigden van een diepe linkse vroomheid. Alle slogans uit de school van Marx, Marcuse etc. werden uit de kast gehaald. Heel dom, want een aardige vrucht van christen-democratisch denken werd zo voor bredere consumptie ongeschikt gemaakt.

De brochure 'Samen verder' die het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA (WI) in 1983 over het voortgezet onderwijs uitbracht poogde nog enkele brokken te lijmen. Op grond van grondwettelijk en

christen-democratisch gefundeerd respect voor de vrijheid van onderwijs, en voor het mandaat van de school(besturen), pleitte de WI-brochure voor een geleidelijke ontwikkeling van het voortgezet onderwijs aanknopend bij de huidige situatie. Zij bood die ontwikkeling het perspectief van een eventueel 3-jarig voortgezet basisonderwijs (VBaO), dat wil zeggen dat experimenten en vernieuwingen van onderop, zoals wij dat het liefst zien, een harmoniserend kader krijgen. Onderweg kan dan worden nagegaan hoe die ontwikkeling feitelijk het best kan verlopen.

'Samen verder' zag de vervanging van de 2-jarige brugperiode door een eventueel 3-jarige VBaO als gevolg van de complexer wordende maatschappij waarin de jonge mens georiënteerd moet raken. De beroepenwereld vereist een grotere flexibiliteit en algemene training en vorming. Het is voor velen goed om een jaar later dan nu hun verdere school- en beroepskeuze te maken. De kans op foute keuzen neemt dan wellicht af.

Het WRR-rapport, dat merkwaardigerwijs nergens naar 'Samen verder' verwijst, wel naar een rapport uit 1973 van de Wiardi Beckman Stichting, sluit in zoverre bij 'Samen verder' aan dat ook zij dáárin het denken over vooropgezette onderwijsstructuren vervangen wordt door een meer functioneel-inhoudelijke benadering. Daarbij staan ontwikkeling van onderop en aansluiting bij de huidige mogelijkheden voorop. Iedereen blijkt dat nu ineens heel praktisch te vinden. Gelukkig maar. Voor die ontwikkeling wijst ook de WRR een perspectief aan, n.l.: basisvorming voor iedereen en uitgebreider dan nu geboden wordt. Deze basisvorming zal een cursusduur van drie jaar beslaan. De WRR gaat dieper in op de aard van de basisvakken en op vergelijking met het onderwijs in het buitenland. Dit loopt uit op een blauwdruk van vakinhoudelijke aard, waardoor de aard van de basisvorming

van bovenaf wordt bepaald. (Zie hierover ook het artikel van drs. K. de Jong Ozon in dit nummer.)

Mensen verschillen

Het bedenken van blauwdrukken is op zich een heel leuk werk. Men zij daarbij echter gewaarschuwd voor een vereenvoudiging van de werkelijkheid. Eén van de ingewikkeldheden van het leven is het feit dat mensen verschillen. Voor het onderwijs is van belang om te erkennen dat leerlingen zowel in intelligentieniveau als in soort van intelligentie verschillen. Gelijksideologen hebben daar moeite mee.

Socialisme en bureaucratie zijn natuurlijke vrienden als het over gelijkheid gaat.

Tevens is het van *bureaucratisch* oogpunt gezien eenvoudiger om uit te gaan van identieke individuen. Socialisme en bureaucratie zijn natuurlijke vrienden als het over gelijkheid gaat. Dit betreft niet alleen de houding ten opzichte van intellectuele verschillen maar ook die tegenover de sociaal-culturele contexten waarin mensen leven, de gezinstoestanden, de erfelijke of aangeboren eigenschappen van mensen. Merkwaardig is dat de volks- of nationale eenheidsgedachte die het handelsmerk van de conservatieven uit de vorige eeuw was, ook door socialisten zoals de VU-hoogleraar Vos, auteur van een voorstudie van de WRR 'Onderwijs op de Tweesprong' (zie Christen Democratische Verkenningen 1986 nr. 1), gedeeld wordt.

Vos heeft die conservatieve eenheids-ideeën destijds in zijn voorstudie voor de WRR socialistisch gedoopt. Wederom is in bureaucratische kringen veel steun voor deze vereenvoudigde gedachte te vinden. Dit conservatieve thema bepaalt in het WRR-rapport het vooruitgangsbegrip. Vooral om die reden is het WRR-rapport voor uitbreiding van de basisvorming.

'Samen verder' van het WI van het CDA is wat dat betreft veel nuchterder en functioneler. Ons rapport signaleert dat de maatschappij complexer wordt; dat de wisseling van beroep en binnen de beroepen veelzijdigheid vergt; dat uitstel van verdere school- en beroepskeuze foute keuzen kan vermijden. Dáárom pleit 'Samen verder' voor uitbreiding van de in de basisvorming gegeven kernvakken en een nadere verdieping opdat jonge mensen goed toegerust voor de moderne maatschappij de school verlaten.

In het WRR-rapport zijn deze overwegingen in feite uitloeisels of neveneffecten van het ideologische standpunt. Het lijkt wel of 'Basisvorming in het Onderwijs' dezelfde pennevoerder heeft gehad als 'Onderwijs op de Tweesprong'.

Steeds weer stuit men op de 'tale Kanaans' van de Marx- en Marcuse-cultus. Voor de zakelijke inhoud van het WRR-betoog kan die toon trouwens best gemist worden. Afgezien van dit WRR-rapport is er trouwens een ruime hoeveelheid onderwijskundige literatuur waaraan men kan zien dat de studenten die zich 20 jaar geleden in het linkse jargon gewenteld hebben nu professoren en wetenschappelijk hoofdmedewerkers zijn en het jeugdsentiment van toen handhaven. Hun taal is niet de taal van de gewone sociaal-democraat, maar van de jongens uit de goeude burgerij die 'zich met de arbeidersklasse gesolidariseerd hebben', overigens meestal zonder succes. De Tsjechische schrijver Havel heeft hen eens 'de kraaien met de gouden poten' genoemd. Hun ideologische oogkleppen ten opzichte van de verschillen tussen mensen zijn zelfs schade-

lijk voor de mensen van 'de arbeidersklasse' zoals we nog zullen zien.

De grote gelijkmaker

Eind jaren '60 werd, onder invloed van sociologisch onderzoek (Van Heek), gesproken van een verwerpelijke uniformiteit in het onderwijs. Er werd gepleit voor een meer persoonsgerichte benadering. De WRR rekent met deze tendens af na kennis genomen te hebben van de excessen van het individualiseringsproces. Die leiden tot een verbroekeling van het klasseverband, vereenzaming, afname van solidariteit, pretpakketten etc. De consumptiegerichte ideologie van de zelfontplooiing heeft in het WRR-rapport geen kans. Maar nu vervalt de WRR in een ander uiterste. Eenheid, gemeenschappelijkheid, geen afwijkingen, gelijkheid, dat zijn de slagwoorden. Als je dan leest dat het onderwijs het belangrijkste verdelingsmechanisme van ongelijke kansen is, de ideologische functie van de school gekenmerkt wordt als instrument van de middenklasse en de school een terrein blijkt waar de strijd wordt voortgezet die belangengroepen in de samenleving voeren, dan weet je uit welke hoek de wind waait. En waar wonen de grote gelijkmakers? In Zweden, maar vooral in het Oostblok, de DDR en Sovjet-Unie (pag. 168-175 e.v.). Deze landen worden naast sommige westerse staten zoals met name Frankrijk als boeiende voorbeelden opgevoerd. Dat komt niet bijster vertrouwenwekkend over. Veel lezers zullen a priori de pedagogiek van een totalitair systeem afwijzen. De ongeduldige reactie van de ideoloog op de concrete werkelijkheid mondt uit in de visie dat het gezin een gelijkheidsverstorende factor is. Die opvatting leidt in Oosteuropese staten tot problemen met de mensenrechten. Naast het sociale milieu is er ook zoets als begaafdheid. De verschillen daarin worden in vergaande mate beïnvloedbaar geacht. Althans die duiding schijnt men aan psychologische onderzoeksresultaten te verbinden. Men

gaat uit van de maakbaarheid van het leervermogen. Over de erfelijke of aangeboren eigenschappen is het WRR-rapport afhoudend. Omdat de mate waarin deze een rol spelen niet exact kwantitatief is vast te stellen, houdt het er nauwelijks rekening mee. Wat je niet kan meten bestaat niet, zo zou men een vulgair-positivistische opvatting kunnen samenvatten.

Gelijkmakend onderwijs – equality of results – tot het zestiende jaar maakt in deze visie een volledige vrije beroeps- en schoolkeuze voor allen mogelijk.

Twee lijnen in het WRR-rapport

Maar er zit ook een andere denklijn in het rapport, n.l. van hen die uit de praktijk weten dat mensen verschillen. Zij zien dat het niveau van het aan allen gegeven onderwijs niet voor iedereen geschikt is. Maar, zegt de WRR, differentiatie kan spanning opleveren met rechtvaardigheids- (bedoeld is gelijkheids-AMO) noties. Als aan 30% van de leerlingen uiteindelijk voorbereidend wetenschappelijk onderwijs kan worden geboden (een mooie score) dan betekent dat, dat zulk onderwijs aan 70% van de populatie onthouden wordt (pag. 12). Een waarheid als een koe, die de schrijver van het rapport beknelt. Me dunkt is hier sprake van een gevoel van onbehagen, een wijze van functioneren van het geweten, die om filosofische counseling roept.

Het WRR-rapport zet, wat te verwachten was, de voordelen van geïntegreerd voortgezet onderwijs breed uiteen. Het geeft toe dat recenter onderzoek voor optimisme geen aanleiding biedt. 'Maar met enige voorzichtigheid blijft de opvatting houdbaar dat een geïntegreerd systeem van voortgezet onderwijs de onderwijskansen van leerlingen niet nadelig beïnvloedt.' Waarna de verbaasde lezer wordt toegeroepen: 'De beleidsconsequenties hiervan liggen voor de hand' (p. 171). Het rapport constateert dat in elk geval 'meer begaafde leerlingen uit de lagere milieus het meest profiteren van geïntegreerd on-

derwijs' (p. 170). Hoewel onderwijskundig onderzoek bij nadere bestudering vaak ver beneden de wetenschappelijke maat blijft¹, willen we wel aannemen dat dit een redelijk betrouwbare uitkomst is. Vanuit de gelijkheidsideologie en de klassementaliteit blijkt in dat geval het knappe arbeiderskind eigenlijk in het centrum van de welwillende aandacht te staan.

Dat type kind mag bijvoorbeeld niet meer in de 'fuik' van het 'restonderwijs' (bedoeld is het lager beroepsonderwijs) terecht komen. Dat veel andere leerlingen door deze voorkeur in de kou komen spreekt minder aan. Al constateert de WRR wel dat 'te lang doorgevoerde gemeenschappelijkheid de vorming van zowel hoog als laag begaafden nadelig beïnvloedt'. Maar hier spreekt een andere lijn, minder ideologisch gebonden. Grappig is dat de klasse-ideologen met hun voorkeur in feite de arbeiderskinderen *met de gunstige erfelijke aanleg* bevoorstellen. De zwakkeren tellen lang niet zo mee. Het socialistisch denken zit vol onverwachte tegenspraken.

De gelijkmakers hangen nog erg aan het oude middenschool-denken. Zij doen dan ook hun best om het lager beroepsonderwijs (LBO) weg te schrijven. Daar kom je op grond van je milieu in een fuik terecht, aldus deze gelijkheidsideologen met hun eenzijdige voorkeur voor het knappe arbeiderskind. De voorstanders van een andere, meer realistische lijn, eveneens duidelijk in het WRR-rapport te onderkennen, pleiten daarentegen voor een herwaardering van het LBO. Zij zijn voor gelijkwaardigheid tussen AVO (Algemeen Vormend Onderwijs) en LBO zoals 'Samen verder' dat ook bepleitte.

De merkwaardige voorkeur voor het AVO

Het is eigenlijk merkwaardig hoezeer

1. Hans Freudenthal: 'De onzin over de basisvorming'. *NRC*, 5-12-85.

overheidsrapporten of adviezen aan de overheid vooral versterking van het AVO als vernieuwing zien. En toch zijn er bijna evenveel LBO- als AVO-scholen (1300 tegenover 1400). Het LBO heeft dus recht op een eigen aandeel in de overheidszorg. In ondernemerskringen wordt trouwens geklaagd over het feit dat de regelgeving van het LBO te zeer een afgeleide is van die voor het AVO. Zo behandelt de overheid het LBO zelf al jaren als restonderwijs.

Het LBO moet uit de negatieve hoek. Er zijn niveauverschillen en er zijn verschillen in de *aard* van de begaafdheden. Er zijn denkers en doeners. De laatsten voelen zich bij AVO ongelukkig. Zij voelen zich wel thuis bij praktijkvakken. Het LBO heeft al zeer geleden onder een te sterke uitbreiding van AVO-vakken zonder gelijktijdige verbetering van het beroepsvoorbereidend onderwijs. 'Samen verder' zegt: 'het onderwijs mag de leerling niet te lang afhouden van het daadwerkelijk participeren in maatschappelijke zinrijk geachte activiteiten'. Er is bij veel leerlingen, vooral in MAVO en LBO, een enorm motivatieprobleem. De WRR erkent dat de algemene vorming voor velen al te lang duurt. Een langere leerweg zal dat probleem kunnen verheven. De WRR constateert dat de meeste docenten in het LBO van mening zijn dat de AVO-vakken rampzalig zijn voor de werkers met de handen. Velen haken voortijdig af.

Falen is veel ernstiger dan het bereiken van een uit AVO-oogpunt gezien lager eindniveau. Het Criminologische Instituut van de Universiteit van Groningen publiceerde onlangs² voorlopige resultaten over een onderzoek naar de school als *criminogene factor*. In plaats van de oude leuze 'bouw scholen, sluit gevangenis' zijn hun bevindingen samen te vatten als: 'maak grotere scholen met een uniform, geïntegreerd onderwijsprogramma en bouw dan meteen maar extra gevangenis'.

Deze onderzoekers zien dat de school de lastige spijbelaars gewoon laten zwem-

Vooraf AVO-vakken stimuleren bij LBO-ers het verzet tegen de school.

men, blij dat ze weg zijn. En wie op school faalt, heeft een veel grotere kans op het vervallen tot delinquent gedrag. Vooraf de AVO-vakken stimuleren bij LBO-ers het verzet tegen de school. Het *drop-out* percentage blijkt bij het MAVO trouwens nog hoger te liggen dan bij het LBO. Diegenen die in het WRR-rapport de anti-LBO, pro-integratielijn voorstaan, hebben, aldus de Groningse criminologen, kennelijk de doelgroep niet geraadpleegd. Dit soort commentaren dienen serieus te worden genomen. Ze zijn belangrijk genoeg om alle in de weg staande ideologische rimpel te doorbreken.

Pleidooi voor gelijkwaardigheid

De meer aan de werkelijkheid georiënteerde lijn in het WRR-rapport constateert dat het nergens in Europa mogelijk was om alle kinderen van 12-16 jaar in één geïntegreerde school met één uniform programma op te vangen. Daarom wordt vanuit deze lijn gepleit voor een school waar beroepsvoorbereiding hand in hand gaat met algemene vorming. Daarnaast zal op den duur een school voor basisvorming-alleen ontstaan. Een soort Voortgezet Basis Onderwijs (VBaO) van het

2. H.B. Ferwerda: 'Leerlingen van het LBO: maatschappelijk perspectief en hun reacties; F.P.H. Dijksterhuis en J.A. Nijhoven: 'LBO-onderwijs en delinquentie', Criminologisch Instituut Groningen 1986.

type dat minister Deetman destijds al voor ogen stond. In de vierjarige beroepsvoorbereidende school kan een vervlechting van theorie en praktijkvakken ontstaan. De basisvorming is van hetzelfde niveau als in de VBaO-school zodat beide opleidingen toegang verlenen tot vervolgonderwijs. De beroepsvoorbereidende school kan echter soepeler met een éénjarige opleiding tot 'aankomend vakman' worden afgesloten. Ook aansluiting op het leerlingenstelsel is mogelijk.

Dit LBO nieuwe stijl geeft ruimte voor speciale didactische werkvormen die zijn toegesneden op de leerlingen, die de optie van een snelle beroepskeuze open willen houden. Deze kinderen hebben immers hun eigen benadering nodig, goed gestructureerde lessituaties, concreetheid e.d.

De voorzitter van de WRR-studiecommissie prof. Schuyt stelde voor EO-Tijdssein³ dat de herwaardering van het beroepsonderwijs één van de belangrijkste verlangens van het rapport is. Door de combinatievariant (LBO-nieuwe stijl) worden onderwijs, overheid en bedrijfsleven uitgedaagd om er iets moois van te maken, aldus Schuyt. Hij spreekt over een afsluiting van het nieuwe LBO na 5 jaar. Een op die wijze hervormd LBO zal aantrekkelijker worden en het odium van 'restonderwijs' verliezen. Kinderen zullen, net als nu al de kinderen uit culturele minderheden doen, op positieve gronden voor deze variant kiezen. Ook als je later naar het VWO wilt doorstromen is er niets wat je als LBO-er in de weg staat. Terecht zegt Schuyt dat niet alleen voor de knappen maar ook voor die 70% MAVO/LBO-ers iets goeds gedaan moet worden. De voorzitter van de WRR, prof. Albeda, beklemtoonde in een NOS-interview⁴ dat zij die vroeg kiezen voor techniek en handvaardigheid moeten kunnen doorstromen naar verdere vormen van onderwijs.

LBO-nieuwe stijl (combivariant) en VBaO of Basisvormingsschool krijgen zo eenzelfde status en zelfde mogelijkheden.

En voor de niet zo studieuze types geldt: 'Als uit de huidige jeugdwerkloosheid één zaak duidelijk naar voren komt is het wel dat voor MAVO- en LBO-schoolverlaters het niveau van aankomend vakmanschap een eerste vereiste is' (p. 55, WRR). Niet alleen de doorstroming naar verder onderwijs is van belang maar ook de toerusting van zovelen die zich na verstrijken van de leerplichtige leeftijd al spoedig op de arbeidsmarkt melden.

De niveaus van de basisvorming

Vanwege de verschillende keuzen van leerlingen na hun 16e jaar bestaat er spanning tussen de eisen aan algemene vorming enerzijds en die aan beroepsopleiding anderzijds. De voorstellen van de WRR lopen hier te gemakkelijk overheen. Althans, men lost de genoemde spanning niet echt op.

Ten aanzien van het voor ieder geldend eindniveau van basisvorming wordt gemeld dat de meeste docenten dat wel zien zitten, zij het dat de meeste LBO-docenten het B-niveau (gemiddeld LBO-niveau) daarvoor aanwijzen. De WRR doet net of *dus* het hogere C-niveau wel geschikt is voor iedereen. Slechts een minderheid van de LBO-leerlingen haalt het C-niveau. Doorvoeren van zo'n niveau van basisvorming vergroot in één klap het percentage falers, drop-outs. Merkwaardig is dat de WRR zelf verwacht dat 'een verrassend grote groep leerlingen een in kwaliteit verhoogde basisvorming niet meer kan volgen' (p. 64). De WRR vermeldt zelf schattingen van rond 1/4 (p. 182, 153).

Een andere groep zal zo'n vorming niet kiezen, omdat zij 'zich willen specialiseren ter verbetering van hun concurrentiepositie op de arbeidsmarkt'. Het is nogal hardvochtig om dan toch voor het C-niveau te blijven kiezen. En zelfs zo star en stijf dat de vrije ruimte in de lesroosters, extra te creëren uren en een extra leerjaar moeten

3. 19-2-'86

4. 18-2-'86.

worden benut om toch maar ieder op dat C-niveau te verheffen. En dan nog wel in 14 in plaats van 6 vakken. Zodoende blijft alleen voor goede LBO-leerlingen ruimte voor beroepskwalificatie. De niet zo knappe LBO-leerlingen verlaten na hun 16e jaar de school als faler of als iemand met een C-diploma maar zonder enige beroepsvoorbereiding, laat staan als 'aankomend vakman'.

De WRR zoekt voor een grote categorie leerlingen naar de kwadratuur van de cirkel: een hoog niveau van algemene basisvorming (helaas met hoogstens slechts 10% beroepsoriënterende vakken daarin) en een verbeterd beroepsvoorbereidend onderwijs. En dat samen binnen de grenzen van de leerplicht.

We moeten constateren dat de WRR dus nog net tot een echte keuze is gekomen voor de LBO-leerlingen. In tegendeel. Waar de meer realistische lijn het aanvankelijk van de tegenstanders van het LBO gewonnen heeft, daar wordt die winst nu zo ingevuld dat de LBO-leerlingen in grote meerderheid het loodje zullen leggen. Dat is gewoon niet fair. Uiteindelijk komt men zodoende alleen op voor de sterken. En voor de sterksten is er ook nog het verplichte aanbod van het nog hogere D-niveau.

Beoordeling

Het WRR-rapport heeft door de keuze van een andere invalshoek, vakinhoudelijk in plaats van gericht op de structuur van het schoolsysteem, opening voor praktische ontwikkelingen geschapen. Men zou willen dat de ideeën van de Raad in een aanzienlijk minder ideologische verpakking gepresenteerd waren. Daardoor worden immers onnodige barrières opgeworpen. In feite pleit de WRR echter voor een ontwikkeling vanuit het huidige stelsel en wijst ook aan hoe dat dan kan. Invoering van een basisvorming heeft m.i. een kansverbredend effect binnen elk schooltype. Binnen het LBO wordt met zeer gemengde gevoelens en grote achterdocht naar deze

De combivariant moet de ruimte krijgen ten behoeve van alle LBO-ers en niet voor slechts een minderheid.

voorstellen gekeken. Het moet de betrokkenen echter niet ontgaan dat de combivariant voor het LBO veel meer kansen geeft dan middenschool of VBaO. Maar dan moet die variant ook de ruimte krijgen ten behoeve van alle LBO-ers en niet voor slechts een minderheid van hen zoals het PCO vreest.

Voorts *moet* het LBO, omdat het volledige basisvormingspakket op beide niveaus aangeboden dient te worden, een basisvormingsrichting aan alle scholen verbinden. Na deze twee jaar kunnen LBO-leerlingen dus kiezen voor de combivariant (op beide niveaus) òf voor een derde jaar waarin de basisvorming puur (eveneens op beide niveaus) kan worden afgemaakt. Daarna kan worden doorgestroomd. Hoofdbezwaar tegen het WRR-rapport is de veel te hoge keuze voor het minimum basisniveau. Daardoor zou stellig de beroepsvoorbereiding worden gesmoord. Althans voor de minder snelle leerders.

Concept Voorstel van Wet

De minister heeft er intussen geen gras over laten groeien. Zeer recent is een concept-voorstel van wet bekend geworden dat de invoering van de basisvorming beoogt.

Dit concept-voorstel komt tegemoet aan het hoofdbezwaar dat tegen de WRR-voorstellen moest worden ingebracht. Het

algemene minimumniveau voor de basisvorming is hier niet het C-niveau maar een enigszins verrijkt B-niveau (het niveau dat veruit de meeste LBO-ers halen). Daarnaast resteert het hogere D-niveau voor de snelle leerders. De combivariant laat toe dat individuele leerlingen van bepaalde vakken worden vrijgesteld (bijvoorbeeld de tweede vreemde taal of muziek) teneinde op de belangrijkste vakken het minimumniveau wél te halen. Dit laat de vrije ruimte, het eerste leerjaar e.d. ongemoeid. De beroepsvoorbereiding schijnt zodoende niet te worden opgeofferd. Tevens verliest het LBO z'n fuik-karakter omdat ook de snelle leerder na twee jaar zijn basisvorming in het derde leerjaar kan afronden. Het concept laat zelfs ruimte voor hen die dat in twee jaar al presteren. Voor wie dat nodig heeft kan de leerweg in de combivariant overigens tot vijf jaar worden verlengd. Wie in de toekomst z'n kind naar een LBO/Bavo (basisvormings)school stuurt laat dus alle ruimte open voor doorstroming naar beroep of vervolgonderwijs. Afhankelijk van de hoeveelheid vakken die op het hoogste (D) niveau worden afgesloten is verdergaan naar de vierde klas van VWO of van HAVO mogelijk. Uiteraard zijn er aansluitingen op MBO en leerlingenstelsel. We nemen aan dat de minister geen kwaliteitsverlaging van de beroepsvoorbereidende richting van dit nieuwe LBO op het oog heeft. Indien dat zo is, dan komt het LBO in een gunstiger positie dan het MAVO en kan verwacht worden dat de WRR-wens dat leerlingen die tussen AVO en LBO kiezen vaker hun keuze op het LBO laten vallen in vervulling gaat. Het komt er voor de scholen op neer dat het bestaande LBO in elk geval met een Bavo-richting wordt uitgebreid. De tijd zal leren of de voorkeur van de leerlingen zich richting Bavo zal ontwikkelen of niet. Een eerlijke concurrentie binnen een volwaardig schooltype.

Het zou goed zijn om dan ook de betiteling 'lager' door iets passenders te vervangen, teneinde geheel met het oude imago af te rekenen.

Tweedeling?

Als men de ontwikkeling van het schoolwezen beziet dan blijkt dat er een drietal belangrijke schooltypen overblijven: de AVO/VWO scholengemeenschappen, de LBO-nieuwe stijl met basisvormingspoot en de zelfstandige MAVO. Ongeveer in een kwantitatieve verhouding van 500, 700 en 600. Daarnaast blijven wellicht nog een 70-tal categorale VWO- of HAVO-scholen. Daar hoeft niemand ideologisch bezorgd over te zijn.⁵ Nochtans spreekt deze en gene over een 'dreigende tweedeling in het onderwijs'. Van zoiets kan echter alleen sprake zijn als de *wederzijdse* doorstroming tussen onderwijsinstellingen geblokkeerd is. Die blokkade wordt in het nieuwe concept-voorstel van wet echter opgeheven.

Voortdurende zorg

De voortdurende zorg van de regering wekt de laatste jaren bezorgdheid bij besturen en docenten. Hele takken van onderwijs vrezden ondergeploegd te worden. Ook nu wordt, naar aanleiding van het WRR-rapport, nog van 'sterfhuisconstructies' gesproken. De uitwerking van de plannen door de minister kunnen echter ook positief worden geduid.⁶ Onderwijshervorming is een ontzettend spannende en spanning-oproepende bezigheid. Het zou erg belangrijk zijn als de minister op de hem eigen toon van krachtbaarheid diegenen bijviel die de positieve uitleg van zijn wetsvoorstel geven: Zorg voor de ontwikkelingsmogelijkheden voor leerlingen die zich, binnen de leerplichtige leeftijd, goed op een beroep willen voorbereiden; verbreding van het LBO opdat de doorstroming naar verder onderwijs niets in de weg wordt gelegd. Men is vaak bedrogen uitgekomen. Nu moet duidelijk worden dat het LBO werkelijk in ere is hersteld. (A.M.O.)

5. Jos van Kuijk en Nico van Kessel: 'Ophef over opheffing of fusie'. ITS, Nijmegen, 1986.

6. Althans indien de vervlechting van AVO- en beroepsopbouw onderwijs onverkort in stand blijft, of zelfs verbeterd wordt.